

לשון "דין ודברים כדי לסלקו".(20).

ובדינו של רבא. דאמר רבא — האומר אי אפשי בתקנת חכמים, כגון זו, שומעין לו.

ומבאר הגמרא — מאי "כגון זו"?

כדרב הונא אמר רב. דאמר רב הונא אמר רב: יכולה אשה שתאמר לבעלה "איני ניוזנת משלך, ואיני עושה לך אלא לעצמי".

והכא נמי כיון שזכייתו בנכסי אשתו מקורה מתקנת חכמים שתקנו לטובתו, יכול להתנות עליה שלא ירשנה, ולומר אי אפשי בתקנת חכמים.

ומקשה הגמרא: אי הכי, אם אכן כך הוא שיכול אדם לומר "אי אפשי בתקנת חכמים", אפילו נשואה נמי יוכל להסתלק, על ידי שיאמר "אי אפשי בתקנת חכמים,

שתקנו לטובתי שאוכל פירות", ומדוע הוצרכנו להעמיד בכותב לה בעודה ארוסה?

ומתרצת הגמרא: אמר אביי: בנשואה אינו יכול להסתלק אפילו על ידי לשון "אי אפשי בתקנת חכמים", כיון שידו בידה, וכבר זכה בנכסים לענין הפירות, ולא מועיל בזה סילוק אלא קנין גמור.⁽²¹⁾

מה שאין כן בתקנת מזונות, כיון שעדיין לא זכתה במזונות, יכולה לומר "איני ניוזנת ואיני עושה".

ואגב אורחא מביאה הגמרא את דברי רבא שחלק על אביי בגדר זכיית הבעל בנכסי אשתו:

רבא אמר: ידו של הבעל עדיפא מידה של האשה. ונפקא מינה, לשומרת יבם⁽²²⁾.

20. ויש להקשות, מדוע נזקקה הגמרא גם לדברי רב כהנא וגם לדברי רבא, ולא די לנו בדברי רבא לחוד?

ותרצו התוספות — שהתחדש בדברי רב כהנא, שאע"ג שעדיין לא באו הנכסים לעולם, יכול להתנות שלא יזכה בהם. והטעם — כדרבא. מכיון שתקנת חכמים היא, ותקנוה לטובתו, יכול לומר "אי אפשי באותה טובה".

ויעיין בקצות החושן (רט' ס"ק יא') שהסתפק לדעת התוספות האם מועיל סילוק בדבר שלא בא לעולם בדינים דאורייתא, או דלמא רק בדינים מדרבנן יכול להסתלק.

אך הר"ן כתב — שדברי רב כהנא עוסק בדינים דאורייתא, והתחדש בדבריו שסילוק מועיל בדבר שלא בא לעולם.

ורבא בא לחדש דאף בדינים דרבנן מועיל סילוק, שלא תאמר — עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולכן קא משמע לן רבא

שאפילו בדינים דרבנן מועיל סילוק. והקשו התוספות — עדיין יש לבאר מה חידוש רב כהנא, ומדוע לא יועיל מדין תנאי, כמו המקדש בתנאי "על מנת שאין לך עלי שאר וכסות"?

ותירצו — שמשנתנו עוסקת כשאמר שלא בלשון תנאי, ואז מועיל לשון "דין ודברים" רק מדין סילוק כרב כהנא.

21. ברש"י כתב שהרי הוא כשותף בנכסים, ולכן צריך לשון מתנה. ומשמע דוקא לגבי נכסים שכבר זכתה בהם, אבל לנכסים העתידים לבא יועיל הסילוק, כיון שבהם עדיין אינו שותף. אך כבר נתבאר לעיל ספיקו של הירושלמי בדין זה (עיי' לעיל הערה 4).

22. במשנה לעיל (פ:) — שומרת יבם [אשה שמת בעלה בלא בנים, ומצפה לאחיו שייבמנה]